

Illegitima arbetsuppgifter och identitet – En introduktion

Gunnar Aronsson och Christin Mellner

Stressreaktioners styrka beror inte bara på hur mycket och hur ofta människor arbetar utan hör även samman med ett arbetsuppdrags sociala innebörd. Forskningen om illegitima arbetsuppgifter och stress inkluderar denna sociala aspekt, vilken antas vara relaterad till individens självuppfattning och identitet. I artikeln introduceras en modell om illegitima uppgifter som identitetsrelevanta stressorer. Dessutom redovisas en empirisk studie av tre yrkesgrupper kring sambandet mellan identitetsrelevanta stressorer och ohälsoreaktioner.

Den klassiska arbetslivsinriktade stress- och ohälsorforskningen har sitt fokus på de primära uppgifterna i individens arbete och på individens exponering för dessa. De betraktas som stressens källa och det är huvuduppgifterna som får definiera yrkesrollen och som undersöks och uppmärksammas i både positiv och negativ mening. Ett outtalat antagande verkar vara att arbetsuppgifter som betraktas som sekundära eller perifera har begränsad betydelse och därför kan negligeras i studier. Fokus läggs på hur mycket och hur ofta individen arbetar – inte på dennes värdering och emotionella svar på olika typer av arbetsuppgifter och arbetsuppdrag. En breddning av det psykologiska perspektivet inom den stressinriktade arbetslivsforskningen är att människor strävar mot mål och att hinder och tillkortakommanden inte bara hör samman med mobilisering och återhämtning utan även påverkar individens självbild, självuppfattning och identitet.

FÖRFATTARE

Gunnar Aronsson, professor i arbets- och organisationspsykologi, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet
Gunnar.Aronsson@psychology.su.se

Christin Mellner, fil dr i psykologi, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet
cmr@psychology.su.se

Projektet har finansierats genom ett anslag (projekt 120083) från AFA Försäkring.

Ju tätare en individs mål hör samman med den önskade identiteten desto starkare blir reaktionerna på krav som hotar de åtråvärda målen. Peggy Thoits skisserade redan 1991 i artikeln ”On merging identity theory and stress research” hur stressforskningen skulle kunna utvecklas genom att beakta identitetsaspekter, vilket skulle öka insikterna om hur stress och ohälsa hör samman med sociala hierarkier. Hennes fokus var inte på arbetslivet utan på social position och genderspekter inklusive beaktande av positiva erfarenheter med relevans för självbild och identitet.

Thoits myntade begreppet ”identitetsrelevanta stressorer”, som dock inte fått något genomslag i arbetslivsforskningen. Bland psykologiska teoribygggen är Thoits ansats närmast besläktad med Lazarus (1999) copingperspektiv, som betonar en syntes mellan stress och emotioner. Den forskningen är dock huvudsakligen inriktad på själva stressprocessen samt individens agerande inför en hotande stressor. Tillämpningen inom arbetslivet har inte heller varit så omfattande. Inom den arbetslivsinriktade stressforskningen har det dock under de senaste tio åren påbörjats ett teoribygge som anknyter till Thoits begrepp och analys av förbindelser mellan identitet och stress där arbetsuppgifters legitimitet och individers självbild och självuppfattning är begreppsliga byggstenar (Semmer m fl 2010, 2015). Om självbildens hotas ses detta som en attack mot självet (*stress as offense to self – SOS*). Illegitima arbetsuppgifter – onödiga och oskäliga uppgifter – är sådana potentiella identitetsrelevanta och identitetshotande stressorer. Denna artikel har syftet att introducera denna teoribildning kring stress och dess relevans i ett arbetsliv där många har flytande och oklara gränser kring sina arbetsuppgifter (Allvin m fl 2011) och där emotioner, liksom förmåga att dölja emotioner, för många förväntas vara viktiga instrument i arbetet (Hülshager & Schewe 2011).

Arbete är en viktig grund för identitet och självbild, men betydelsen varierar såväl mellan individer som i mera strukturell mening, det vill säga mellan positioner i verksamheter och i arbetslivet. Arbetsidentiteten är sannolikt starkare i yrken som kräver en lång utbildning och i befattningar där misslyckanden även får konsekvenser för andra och är socialt synliga. I befattningsbeskrivningar liksom i etiska yrkesregler avgränsas vad som kan förväntas från individen i arbetet under normala omständigheter. I den gränsdragningen finns begreppsparet legitima och illegitima arbetsuppgifter (Semmer m fl 2010, 2015). Legitima uppgifter överensstämmer med arbetsuppdraget och rollinnehavarens förväntningar medan illegitima uppgifter går utanför förväntningar och normer. De illegitima uppgifterna indelas i två slag: onödiga och oskäliga (Jacobshagen 2006, Semmer m fl 2015). Onödiga uppgifter är sådant som inte skulle behöva göras om saker organiserades annorlunda, till exempel datasystem som inte är kompatibla och därför orsakar extraarbete. Oskäliga uppgifter ligger utanför individens arbetsuppdrag och ska egentligen göras av någon annan eller placeras i

en annan befattning. En oskäligen uppgift kan i sig, eller på grund av inre kvaliteter, inte vara illegitim då den är legitim för en viss yrkesgrupp eller för en viss person, men inte för en annan (Semmer m fl 2010). Legitimitet hör också samman med situationen, som när en person är sjukfrånvarande och någon annan tar över dennes roll och därmed tillfälligt går utanför sin egen roll. Det kan råda delade meningar om vad som ingår i rollen. Om chefen har en bredare rolldefinition än den underställda eller inte klargör motiven för en rollutvidgning kan denne komma att betrakta uppgiften som illegitim.

Det illegitima uppgiftsperspektivet anknyter som nämnts till uppdelningen i primära och sekundära arbetsuppgifter. I arbetsroller är det de primära som definierar rollen – inte minst i professionella yrken. En intervjustudie visade inte oväntat att majoriteten av de uppgifter som uppfattades som illegitima hörde till kategorin sekundära uppgifter (Semmer m fl 2006).

Ett exempel på oskäligen arbetsuppgifter är när läkare på grund av överbeläggning måste ringa en mängd samtal för att bereda plats för en patient i stället för att ägna sig åt medicinskt arbete (*Dagens Medicin* 2008). En läkare kan uppleva detta som stöld av tid från värdefullare arbete, vilket väcker irritation och förbittring. När en individ tilldelas illegitima arbetsuppgifter upplevs detta som ett uttryck för bristande social och yrkesmässig respekt – arbetsuppgiften får en annan social innebörd för denne än för den som har uppgiften som huvudsyssla (*stress as disrespect – SAD*) (Semmer m fl 2010). Illegitima arbetsuppgifter blir ett tecken på bristande respekt för individens kompetens och ett hot mot självet. Om en individ belastas med många illegitima uppgifter kan detta påverka prestationen i den legitima arbetsuppgiften i negativ riktning. Det blir svårare att uppnå ett gott resultat, vilket är en andra väg till hot mot självbilden. Stressreaktioner beror således inte bara på arbetsuppgiften i sig utan är förknippade med en uppgifts sociala innebörd i relation till en individs organisatoriska roll, uppfattade arbetsåtagande och identitet. Sociala hot är starka stressorer då en positiv självvärdering och andras erkännande svarar mot ett fundamentalt mänskligt behov (Baumeister & Leary 1995).

Individens ”själv” antas alltså byggas upp genom två processer: personlig självvärdering och socialt värdesättande och erkännande. Självvärderingen kan kollapsa för den som misslyckas med att uppnå sina mål, förväntningar och normer. Stress framträder då ur den egna upplevelsen av oförmåga (*stress as insufficiency*). Om stress uppstår genom att viktiga personer inte värdesätter en individs insatser har vi i stället *stress as disrespect*. I verkligheten finns det givetvis en överlappning och sannolikt även en interaktion mellan de två fenomenen, men i teoribildning och analys brukar de hållas isär.

Forskningstraditioner med utgångspunkt i självet, självuppfattning och arbetsuppgifters sociala och samhälleliga signifikans har aldrig haft någon

framträdande roll i svensk arbetslivsforskning. Inom socialfilosofi har framför allt Axel Honneth (2003) utvecklat synsättet att upprätthållandet av självvärdet är fundamentalt i ett modernt demokratiskt samhälle. Mellanmänskligt erkännande och bekräftelse av andras värde är enligt Honneth de viktigaste byggstenarna i en sådan modern demokratiteori.

NÄRLIGGANDE TEORIBILDNINGAR OCH BEGREPP

Representerar då det illegitima arbetsuppgiftsperspektivet något nytt och unikt inom arbets- och organisationspsykologin? Svaret har sökts både i begreppsliga och empiriska analyser (Semmer m fl 2010, 2015) och kan sägas vara att perspektivet har både likheter och olikheter jämfört med några vanligt förekommande teoribildningar inom arbetspsykologin.

Rollteorier var centrala inom den tidiga stressforskningen och det finns likheter mellan illegitima arbetsuppgifter och den form av rollkonflikt som kallas person-rollkonflikt, vilken dock vanligen har en moralisk dimension, det vill säga en konflikt mellan en individs värderingar eller samvete och rollutförande (Kahn m fl 1964). Illegitima uppgifter kan vidare ses som dålig anpassning mellan individ och miljö (*Person-Environment fit*) men skiljer sig dock genom att *P-E fit* är ett generell angreppssätt (Semmer m fl 2010).

Om illegitima uppgifter ses som ett utfall av organisatoriska processer får vi en parallell till distributiv rättvisa med skillnaden att illegitimitet handlar om uppgiftsfördelning medan rättviseteorier mera handlar om fördelning av positioner, resurser och belöningar (Semmer m fl 2015). Psykologiska kontraktsteorier skiljer sig från det illegitima arbetsuppgiftsperspektivet genom att kontrakten refererar till varseblivna löften från en organisation till en individ. Oftast gäller det då karriär och inte överträdelser av professionella rollförväntningar (Morrison & Robinson 1997).

Illegitima uppgifter skiljer sig även från utomrolls beteende som refererar till generella beteenden med positiv klang såsom engagemang, hjälpsamhet et cetera (Morrison 1994). Utomrolls beteende innebär att personen själv initierar handlingen medan illegitima uppgifter är tilldelade. Uppgifter utförda på eget initiativ är däremot inte illegitima (Semmer m fl 2010).

De förväntade effekterna av illegitima arbetsuppgifter är likartade de som förväntas av stigmatisering (Aronsson m fl 2015a) och skam (Starrin m fl 2009), vilka båda associeras med ohälsa genom att människors självvärdering och identitet krymps (Dickerson m fl 2004). Skam och stigmatiseringsperspektiv har i mycket begränsad utsträckning använts i arbetsmiljösammanhang.

Från ett inflytande- och kontrollperspektiv kan man se hög förekomst av illegitima uppgifter som en följd av låg kontroll både i det direkta arbetet (Karasek

& Theorell 1990) och över arbetssituationen (Aronsson 1989). Illegitima uppgifter som ett angrepp på individens själv och identitet har däremot inte varit en explicit del av krav- och kontrollmodellen, som dock har ett värderingsmässigt släktskap genom begrepp som värdighet, frihet och demokrati. I empiriska studier är utfallet väsentligen ohälsa – inte självvärdering eller identitetspåverkan.

Sammanfattningsvis finns således ett visst konceptuellt överlapp mellan illegitima arbetsuppgifter och några andra teoretiska begrepp som används för att predicera stressreaktioner och hälsa. Beträffande den empiriskt statistiska vägen för att utforska begreppets unicitet har Semmer och medarbetare (2010, 2015) liksom andra forskare (Madsen m fl 2014) i ett flertal studier systematiskt kontrollerat för effekter från potentiellt överlappande variabler och begrepp. Dessa analyser pekar mot att illegitima uppgifter ger ett unikt bidrag till förklaringen av studerade utfall.

TIDIGARE EMPIRISK FORSKNING

Den empiriska forskningen är begränsad, men ett tiotal studier finns. Flertalet har ett hälso- och stressperspektiv och olika tidsperspektiv finns representerade. Det finns även ett fåtal studier som försökt identifiera organisatoriska förhållanden som genererar illegitima arbetsuppgifter.

Således fann Björk och medarbetare (2013) att ju mera organisationen präglades av konkurrens mellan enheter och ju mer det fanns av upplevda skevhet i resursallokering och dolda strategier, desto större förekomst av illegitima arbetsuppgifter. Sørensen (2008) har gjort en intressant genomgång av teorin och använder den som modell för en kvalitativ studie av fyra olika arbetsplatser vilket gör att han kunnat identifiera konkreta illegitima arbetsuppgifter. Ett resultat var att illegitima arbetsuppgifter inte är ovanliga inom industriell verksamhet, vilket står i motsats till en tendens i genomförda studier att se illegitima uppgifter främst som en fråga för akademiska professionella yrkesgrupper.

Ser vi till det korta perspektivet fann Kottwitz och medarbetare (2013) i en studie av män inom tjänstemannaarbete att ohälsoupplivelse och kortisolutsöndring var högre vid tillfällena när de arbetande hade högre andel illegitima uppgifter. Det korta perspektivet representeras också av ett par dagboksstudier av sömnkvalitet. En studie fann samband mellan dagens erfarenheter av illegitima arbetsuppgifter och sömnkvalitet under påföljande natt (Eatough m fl 2016). Pereira och medarbetare (2014) fann i en studie av servicearbetande ett samband mellan illegitima arbetsuppgifter och fragmenterad sömn.

Aronsson och medarbetare (2012) fann i en enkätstudie av 1 400 läkare starka samband mellan rapporterad förekomst av illegitima arbetsuppgifter och anspänning, utmattnings och kognitiva störningar. I en studie av kommunalt

anställda mellanchefer (Björk m fl 2013) framkom ett positivt samband mellan illegitima arbetsuppgifter och stressupplevelser liksom ett negativt samband med arbetstillfredsställelse.

Ser vi till det långa tidsperspektivet fann Madsen och medarbetare (2014) i en longitudinell studie av human servicearbete att onödiga uppgifter var förknippade med försämrad mental hälsa. Detta samband var starkast för de arbetstagare som redan vid starten hade sämre mental hälsa och var något starkare bland äldre arbetstagare. Oskäligen uppgifter ingick inte i studien.

Vidare kan nämnas ett par studier som fann starkt negativa psykologiska reaktioner på illegitima uppgifter. Således fann Stocker och medarbetare (2010) samband mellan illegitima arbetsuppgifter och aggression, förbittring och irritation. Det finns hypoteser om att förbittring allmänt kan vändas inåt och omvandlas till självföreläsa och depressiva känslor (Baumeister & Leary 1995). Slutligen kan nämnas en studie av Semmer och medarbetare (2010) som fann ett samband mellan illegitima arbetsuppgifter och kontraproduktiva handlingar i arbetet, såsom långa raster, stölder och ryktesspridning, även när forskarna kontrollerade för rättvisaspekter.

Det finns en omfattande, men inte arbetslivsorienterad, forskning och teoribildning kring identitet och självuppfattning som dock inte kan redovisas här. Direkta mätningar av självuppfattning och identitet har bara gjorts i begränsad omfattning. Nämnas kan en studie (Semmer m fl 2015) som fann att illegitima uppgifter predicerade låg självvärdering.

SYFTEN OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Denna studie är en del av ett större forskningsprojekt kring gränssättning i arbetet och balans mellan arbete och livet utanför arbetet samt hur individer avgränsar sina arbetsåtaganden (Mellner 2015). Föreliggande delstudie är inriktad på illegitima arbetsuppgifter och hälsa, men vi närmar oss explorativt även kontextuella förhållanden genom jämförelser av skattningar av illegitima arbetsuppgifter i tre yrkesgrupper som ingår i studien – skolledare, präster samt högre tjänstemän inom privat sektor. Två av yrkesgrupperna – präster och skolledare – är homogena professioner socialiserade till inom yrket gemensamma professionella ideal och yrkesidentiteter. Den tredje gruppen – tjänstemännen – är en mycket mera heterogen grupp som innefattar många olika yrken och som kan antas inte ha lika tydliga yrkesidentiteter.

Illegitima arbetsuppgifter förväntas som identitetsrelevanta stressorer vara relaterade till ett brett spektrum av stressreaktioner och ohälsa. Tidigare studier har förknippat illegitima arbetsuppgifter med irritation, sömnproblem, anspänning och utmattnings. Däremot saknas i stort sett studier av samband

mellan illegitima arbetsuppgifter och kognitiva problem liksom med arbetsförmåga, sjukfrånvaro och sjuknärvaro, som således är nya frågeställningar. Självuppfattning, självvärdering och hot mot yrkesidentiteten studeras inte direkt men antas vara modererande mekanismer mot individens ohälsorelaterade responser.

Två syften med studien kan därmed sammanfattas: dels att introducera ett nytt perspektiv på arbetsplatsgenererad stress, vilket inkluderar identitetsrelevanta stressorer, dels att via en empirisk studie öka kunskapen om sambandet mellan dessa stressorer och å ena sidan arbetsorganisatorisk kontext och å andra sidan stressreaktioner och ohälsa.

METOD

Datainsamlingen gjordes våren 2013. Deltagarnas e-postadresser levererades från respektive fackliga förbund direkt till ett företag specialiserat på datainsamling via webbenkäter. Ett konfidentialitetsavtal upprättades och e-postadresserna var okända för forskarna. Projektet har godkänts i etisk prövning i regional etikkommitté.

Datamaterialet bestod av ett slumpmässigt urval av fyra grupper av anställda inklusive chefer ($n = 9\,432$), med en svarsfrekvens på 40,7 procent ($n = 3\,846$). I denna studie används tre av dessa grupper (anställda vid ett stort telekomföretag ingår inte).

Urvalet bestod av bestod av skolledare inom kommunala skolor, tillika medlemmar i Sveriges Skolledarförbund. Enkäten sändes till 1 500 personer och 614 svarade, vilket ger en svarsfrekvens på 41 procent. Svarandegruppen bestod av 45 procent män och 55 procent kvinnor vilket avspeglar könsfördelningen i populationen. Medelåldern var 54 år vilket också avspeglar populationen.

Ett andra urval var präster och kyrkoherdar som var medlemmar i Kyrkans Akademikerförbund, som organiserar 90 procent av prästerna i Svenska kyrkan. Enkäten sändes till 2 425 personer och 1 314 svarade vilken innebär en svarsfrekvens på 54,2 procent. Könsfördelningen var jämn – 51 procent män och 49 procent kvinnor. I förhållande till totalsamplet där 64 procent var kvinnor blev kvinnor således underrepresenterade. Medelåldern var 50 år vilket var representativt gentemot urvalet.

Det tredje urvalet utgjordes av medlemmar i Unionen, som organiserar tjänstemän inom privat sektor. Av 3 620 personer svarade 883 vilket innebär en svarsfrekvens på 24 procent. Männen utgjorde 73 procent och kvinnorna 27 procent i urvalet. Andelen män som svarade var något större än andelen män i urvalet (76 procent). Andelen kvinnor var följaktligen något lägre (24 procent). Medelåldern var 48 år vilket var representativt gentemot urvalet.

Det partiella bortfallet varierade mellan 5 och 10 procent varför antalet svar varierar något i olika analyser. Frågeområdena i enkäten var dock relativt blandade så det partiella bortfallet drabbade inte något område särskilt.

Mätinstrument och variabler

Oberoende variabler

Illegitima arbetsuppgifter mättes med en svensk översättning av Bern Illegitimate Task Scale (BITS), som utarbetats av en schweizisk forskargrupp (Semmer m fl 2010) och översatts till svenska av en av studiens forskare. Instrumentet innehåller två skalor/dimensioner, onödiga och oskäligen arbetsuppgifter, med Cronbachs alfa-värden på omkring 0,80 i flera studier (Semmer m fl 2015). Svarsskalorna är femgradiga: aldrig/sällan/ibland/ofta/mycket ofta. Vi följde denna ursprungliga uppdelning i två skalor trots att en genomförd faktoranalys på materialet mera pekade mot en gemensam faktor för alla frågorna.

Två additiva index bildades. Indexet onödigen arbetsuppgifter (fyra frågor; medelvärde = 2,79, SD = 0,71; Cronbachs alfa = 0,89) består av frågor som inleds med frasen ”Har du arbetsuppgifter som du undrar över om” ... följt av frågor som ... ”de egentligen alls behöver göras?” eller ... ”alls skulle behöva göras eller kunde göras med mindre ansträngning om saker och ting var annorlunda organiserade?”

Indexet oskäligen arbetsuppgifter (fyra frågor; medelvärde = 2,66; SD = 0,71; Cronbachs alfa = 0,80) består av frågor som inleds med frasen ”Har du arbetsuppgifter som du menar ... följt av frågor som ... ”borde göras av någon annan person eller yrkesgrupp” eller ... ”placerar dig i obehagliga situationer?” Indexen var relativt högt korrelerade ($r = ,62$).

För analyserna delades skalan (additiva indexet) för oskäligen arbetsuppgifter in i tre kategorier: låg nivå (21 procent; $n = 556$), medelnivå (57 procent; $n = 1\,469$) och hög nivå (22 procent; $n = 561$). Motsvarande indelning för onödigen uppgifter var: låg nivå (28 procent; $n = 717$), medelnivå (45 procent; $n = 1\,167$) och hög nivå (27 procent; $n = 701$).

Beroende variabler

Utmattning baserades på en fråga om trötthet de senaste tre månaderna med fem svarsalternativ från ”varje dag” till ”aldrig” (Maslach m fl 2001). De som svarat ”varje dag” och ”flera gånger” i veckan bildade höggruppen. Anspänningsskalan baserades på sju frågor (Nyberg m fl 2009) med fyra svarsalternativ från ”inte alls” till ”nästan alltid” (Cronbachs alfa = 0,87). Det finns inga fastställda brytpunkter för utmattnings- och anspänningsvariablerna. För dikotomiseringen av dessa och andra utfallsvariabler drogs gränserna så att ungefär 30 procent utgjorde höggrup-

pen. Bland de svarande hänfördes på detta sätt för utmattningsfrågan 25 procent och för anspänningsskalan 35 procent till höggruppen.

För nedanstående psykiska aspekter gällde bedömningstiden tre månader med frekvensskattningar på en femgradig skala (dagligen/flera gånger i veckan/ett par gånger i månaden/ungefär 1 gång per månad/inte alls). Indexet kognitiva problem bildades av fyra frågor (Kinsten m fl 2007): problem med koncentrationen, svårigheter att fatta beslut, minnessvårigheter, svårigheter att tänka klart (Cronbachs alfa = 0,88). Skalan dikotomiserades så att 31 procent hänfördes till höggruppen. För irritation fanns en enskild fråga (Kinsten m fl 2007) där dikotomiseringen innebar att 18 procent hänfördes till höggruppen. Sömnkvalitet bildades av tre frågor (Nordin m fl 2013) som inleddes med frasen "Har du haft kännning av följande besvär de senaste tre månaderna?" Frågorna gällde: svårigheter att somna, upprepade uppvaknanden med svårigheter att somna om, för tidigt uppvaknande (Cronbachs alfa = 0,80). Skalan dikotomiserades så att 24 procent hänfördes till höggruppen.

Hälsa skattades genom den väl utprovade frågan (Björner m fl 1996) "Hur bedömer du din egen hälsa?" Fördelningen på den femgradiga svarsskalan (1 mycket dålig – 5 mycket god) dikotomiserades så att 76 procent kom att tillhöra gruppen med god hälsa (mycket god/god) och 24 procent utgjorde därmed gruppen med dålig hälsa.

Sjukfrånvaro baserades på faktafrågor om antal dagar och antal frånvarotillfällen de senaste tolv månaderna. Sjuknärvaro innefattade antal gånger de senaste tolv månaderna som man gått till arbetet trots att man med tanke på sitt hälsotillstånd egentligen borde ha sjukskrivit sig (Aronsson m fl 2000). Indelningar av sjukfrånvaro och sjuknärvaro framgår under rubriken Resultat nedan.

Statistiska bearbetningar

Studien har ett hälsoperspektiv varför vi valt att som huvudanalys göra riskberäkningar med åtföljande dikotomiseringar av variabler kompletterat med procentuella jämförelser. Vid korstabuleringarna användes χ^2 -test (Pearson) och för riskberäkningarna en modifierad form av Poissonregressioner (Zou 2004). Beräkningarna gjordes med SPSS version 22.0.

RESULTAT

Studiens primära syfte var inte att analysera relationen mellan individuell bakgrund och illegitima arbetsuppgifter, men inledningsvis presenteras några sådana resultat som bakgrund till den fortsatta resultatredovisningen. Presentationen har oftast begränsats till oskäligen arbetsuppgifter eftersom värdena i onödigen arbetsuppgifter i stort sett följde de oskäligen, men nivåer och samband var något lägre.

Tabell 1 ger en jämförande beskrivning av de tre yrkesgrupperna. De viktigaste olikheterna handlar om att skolledare och präster i mycket större omfattning än medlemmar i Unionen har universitetsexamen och har arbetsledande positioner samt oreglerad arbetstid.

Enkla sambandsanalyser för samma variabler som i *tabell 1* med χ^2 -test med de två indexen visar att kvinnor skattade högre förekomst av oskäliga uppgifter (26 procent jämfört med 19 procent bland männen i höggruppen; $df = 2$; $p = ,000$). Däremot fanns inget statistiskt samband mellan kön och onödiga arbetsuppgifter.

Det fanns inget samband mellan ålder och oskäliga arbetsuppgifter och endast ett svagt samband för onödiga arbetsuppgifter (den äldsta gruppen rapporterade något lägre nivå). För utbildningsnivå fanns vissa skillnader beträffande oskäliga arbetsuppgifter, men inget enkelt samband mellan nivå och mängd onödiga uppgifter. Inget samband fanns heller mellan utbildningsnivå och onödiga arbetsuppgifter. Chefposition var förenad med betydligt högre skattning av oskäliga uppgifter ($df = 2$; $p = ,000$) och även med onödiga arbetsuppgifter men sambandet var något svagare. Det fanns inga skillnader mellan projektledare och icke-projektledare. Arbetstidens längd var positivt korrelerad med såväl oskäliga som onödiga arbetsuppgifter ($df = 6$; $p = ,000$).

Sett till yrkeskategori var det 43 procent bland skolledarna, 15 procent bland prästerna och 18 procent bland tjänstemännen som tillhörde höggruppen vad gäller oskäliga arbetsuppgifter ($df = 4$; $p = ,000$). Rangordningen var densamma för onödiga arbetsuppgifter, men skillnaderna var mindre mellan yrkeskategorier (35, 23 respektive 28 procent; $df = 4$, $p = ,000$).

Tabell 1. Demografiska variabler med uppdelning på de tre yrkeskategorierna respektive på andelen illegitima arbetsuppgifter. χ^2 -test, frihetsgrader (df) och p-värden, ns = ej signifikant.

	Skolledare (n = 614)	Kyrkan (n = 1 315)	Unionen (n = 882)	χ^2 , df, p-värde
Andel kvinnor	55	50	27	140, 2, .000
Ålder (m och sd)	54 (9,74)	50 (8,24)	48 (9,85)	.000
Gift, sambo, relation	90	85	83	14, 4, .006
Födda i Sverige	93	94	94	ns
Universitetsexamen	92	99	31	1490, 6, .000
Fulltidsarbetande	97	96	96	ns
Chefposition	91	39	13	897, 2, .000
Projektledare	4	7	27	242, 2, .000
>42 timmar arbetsvecka	77	50	36	261, 6, .000
Oreglerad arbetstid	89	67	38	398, 2, .000

De tre yrkeskategorierna

När de tre yrkeskategorierna jämförs med avseende på medelvärden i de två indexen framkommer tydliga olikheter. Skolledarnas medelvärde för onödiga och oskäliga arbetsuppgifter var 3,03 respektive 3,06. I tjänstemannagruppen var motsvarande värden 2,78 respektive 2,54 och bland präster 2,70 respektive 2,56. Dessa värden kan jämföras med nivåerna i läkarstudien som var 2,94 för onödiga och 2,83 för oskäliga (Aronsson m fl 2012).

För att få en mera konkret bild av förekomsten av illegitima arbetsuppgifter än den som ges av indexmedelvärden presenteras också resultat i form av procentfördelningar för de åtta enskilda frågor som ingick i indexen onödiga och oskäliga arbetsuppgifter med uppdelning på yrkesgrupperna. Som framgår av *tabell 2*, som visar andelen som svarat ofta/mycket ofta på de olika frågorna, är illegitima uppgifter helt i enlighet med indexjämförelserna betydligt vanligare i skolledargruppen. I sju av de åtta frågorna är andelen störst i skolledargruppen. Skillnaderna gäller främst oskäliga arbetsuppgifter och särskilt frågan om arbetsuppgiften borde göras av någon annan person eller yrkesgrupp. Präster rapporterar lägst andel oskäliga arbetsuppgifter. För tjänstemännen verkar de största problemen finnas i onödiga arbetsuppgifter på grund av organisatoriska brister.

Tabell 2. Jämförelse av andelen illegitima arbetsuppgifter (frågor som ingår i indexen onödiga och oskäliga) i de tre yrkesgrupperna. Skolledare (n = 562–565), Kyrkan (n = 1 236–1 239), Unionen (n = 796–800). χ^2 -test (df = 2).

Har du uppgifter som du undrar över om de...	Skolledare	Kyrkan	Unionen	χ^2 p-värde
Onödiga uppgifter: andel som svarat ofta/mycket ofta				
egentligen alls behöver göras?	19	9	8	47, .000
är vettiga och meningsfulla?	24	18	14	18, .000
alls skulle behöva göras eller kunde göras med mindre ansträngning om saker och ting var annorlunda organiserade?	33	24	30	20, .000
alls borde finnas (eller kunde göras med mindre ansträngning) om vissa andra gjorde färre misstag?	19	13	21	30, .000
Oskäliga uppgifter: andel som svarat ofta/mycket ofta				
borde göras av någon annan person eller yrkesgrupp?	41	16	15	176, .000
kräver mer än vad som rimligen kan förväntas?	29	9	13	122, .000
försätter dig i obehagliga situationer?	29	9	13	122, .000
att det inte är rätt att de hamnat hos dig?	17	7	10	44, .000

Vi undersökte också om det fanns några signifikanta könsskillnader i illegitima arbetsuppgifter enligt frågorna i *tabell 2*. Likhetera dominerade men några skillnader accentuerades ($\chi^2 = p \leq ,01$; $df = 4$). För skolledarna framkom tre skillnader mellan kvinnor och män. Den höga genomsnittliga andelen (41 procent) som rapporterade att arbetsuppgifterna borde göras av någon annan var ännu högre bland kvinnorna, 47 procent, och samma gällde den närbesläktade frågan ”att det inte är rätt att de hamnat hos dig” (22 procent bland kvinnorna och 11 procent bland männen). Den tredje frågan gällde ”kräver mer än vad som rimligen kan förväntas” (35 procent bland kvinnorna och 23 procent bland männen). De kvinnliga skolledarna rapporterade således signifikant mer av oskäliga arbetsuppgifter.

För präster fanns en signifikant könsskillnad som innebar att kvinnor mera sällan rapporterade sig ha uppgifter som egentligen inte alls skulle behöva göras (55 procent jämfört med 44 procent bland männen). I tjänstemannagruppen fanns ingen signifikant könsskillnad.

Anspänning/utmattning

Tabell 3 visar beräkningar av riskkvoter för de två aspekterna (additiva index) av illegitima uppgifter och frågor om ansparing, utmattning, kognitiva problem, irritation, sömnproblem, hälsa och sjukfrånvaro/sjuknärvaro med kontroll för ålder, kön och arbetstid (för att minska effekter av en del mycket extrema veckoarbetstider reducerades timangivelserna till 4 skalsteg). Genomgående fanns påtagliga riskökningar, främst i relation till oskäliga arbetsuppgifter där exempelvis risken för en hög nivå av utmattning nästan var fyrfaldigad. Sambanden var linjära i samtliga variabler och när vi ser till enstaka frågor i indexen var den procentuella andelen med uttalade problem hög i gruppen med stor andel oskäliga arbetsuppgifter (framgår ej av *tabell 3*). I den gruppen var det 35 procent som nästan alltid eller mycket ofta känner sig pressade till gränsen för vad de klarar av jämfört med 5 procent i gruppen med lägst andel oskäliga arbetsuppgifter. Ett annat exempel är att känna sig spänd. I höggruppen gällde detta 39 procent (nästan alltid eller ganska ofta) jämfört med 9 procent i låggruppen.

För kognitiva problem kan koncentrationssvårigheter ges som exempel. I gruppen med lägsta nivå av oskäliga uppgifter uppgav 7 procent koncentrationssvårigheter ”dagligen eller åtskilliga gånger under veckan” jämfört med 14 procent i mellangruppen och 24 procent bland de med största andelen oskäliga uppgifter.

Tabell 3. Andel av onödiga och oskäligen arbetsuppgifter som oberoende variabler (tre nivåer) och anspänning, utmattning, kognitiva problem, irritation, sömnkvalitet och självskattad hälsa som beroende variabler. Relativ risk och 95% konfidensintervall (KI) presenteras med kategorin låg andel som referens.

	Låg andel	Medelandel	Hög andel
Anspänning			
Onödiga uppgifter	1	1,52 (1,30–1,77)	2,25 (1,94–2,62)
Oskäligen uppgifter	1	2,27(1,89–2,73)	3,92 (3,24–4,72)
Utmattning			
Onödiga uppgifter	1	1,42 (1,19–1,69)	2,06 (1,74–2,45)
Oskäligen uppgifter	1	1,73 (1,45–2,07)	2,35 (1,92–2,86)
Kognitiva problem			
Onödiga uppgifter	1	1,35 (1,17–1,57)	1,85 (1,60–2,15)
Oskäligen uppgifter	1	1,79 (1,52–2,10)	2,54 (2,13–3,02)
Irritation			
Onödiga uppgifter	1	1,39 (1,07–1,81)	2,80 (2,17–3,59)
Oskäligen uppgifter	1	2,06 (1,51–2,79)	3,43 (2,49–4,73)
Sömnkvalitet			
Onödiga uppgifter	1	1,23 (1,03–1,46)	1,62 (1,36–1,93)
Oskäligen uppgifter	1	1,52 (1,20–1,92)	2,41 (1,88–3,09)
Självskattad hälsa			
Onödiga uppgifter	1	1,25 (1,03–1,52)	1,62 (1,33–1,99)
Oskäligen uppgifter	1	1,65 (1,31–2,08)	2,37 (1,85–3,04)

Kontroll för kön, ålder och arbetstid.

Sjukfrånvaro och sjuknärvaro

Tabell 4 visar inga signifikanta samband mellan sjukfrånvarodagar respektive sjukfrånvarotillfällen och oskäligen arbetsuppgifter. Däremot var det kraftiga skillnader mellan de tre grupperna vad gäller sjuknärvaro. Det var betydligt vanligare att ha sjuknärvaro vid tre eller fler tillfällen de senaste tolv månaderna bland de med hög andel illegitima arbetsuppgifter. Analyser gjordes även med uppdelning på kön. Mönstret var lika för män och kvinnor.

Tabell 4. Samband mellan andel oskäliga arbetsuppgifter och sjukfrånvaro – sjuknärvaro senaste tolv månaderna. Procentuella fördelningar (χ^2 -test; df = 6).

Andel oskäliga uppgifter	Sjukfrånvarodagar				χ^2 p-värde
	0 dagar	<1 vecka	1–2 veckor	>2 veckor	
Låg (n = 520)	43	35	16	6	ns
Medel (n = 1 367)	41	35	16	8	
Hög (n = 505)	46	31	13	10	
	Sjukfrånvarotillfällen				ns
	0 gånger	1 gång	2–3 gånger	>3 gånger	
Låg (n = 520)	43	31	21	5	ns
Medel (n = 1 367)	41	29	24	6	
Hög (n = 505)	44	28	23	5	
	Sjuknärvarotillfällen				97, ,000
	0 gånger	1–2 gånger	3–5 gånger	>5 gånger	
Låg (n = 519)	51	38	8	4	97, ,000
Medel (n = 1 357)	38	45	12	6	
Hög (n = 501)	28	42	19	12	

DISKUSSION

Illegitima uppgifter antas hota en individs självuppfattning och yrkesidentitet och kan förväntas utlösa starka stressreaktioner. Med syftet att introducera teoribildningen gjordes inledningsvis en presentation av perspektivet och av forskning kring stress och identitet, vilken i den empiriska delen inte helt kan täckas av motsvarande analyser då data saknas för självuppfattning och identitet.

Yrkeskategori och graden av illegitima uppgifter var studiens viktiga oberoende variabler. Skolledarna skattade högst i nästan alla delfrågor i de två indexen för illegitimitet. Ser vi till enskilda frågor var skattningen anmärkningsvärt hög på frågan gällande oskäliga uppgifter om man hade arbetsuppgifter som någon annan borde göra. Där angav hela 41 procent av skolledarna att detta ofta eller mycket ofta var fallet. Sett till indexen för övriga grupper så gav tjänstemannagruppen något högre skattningar än prästerna. Slutsatsen är att skolledargruppen ligger högt även om det är brist på referensvärden. Detta antagande styrks dock av en jämförelse med tidigare nämnda studie bland läkare (Aronsson m fl 2012).

För två av yrkeskategorierna – präster och medlemmar i Unionen – fanns ingen skillnad mellan män och kvinnor vad gäller mängden illegitima arbetsuppgifter. I skolledargruppen, vilka var kommunalt anställda, fanns en likhet med den tidigare nämnda studien av chefer inom kommunala förvaltningar (Björk m fl 2013) i vilken kvinnor rapporterade mer illegitima arbetsuppgifter än män. Resultatet motiverar fortsatta könsjämförelser och då särskilt i relation till sektor eller

typ av arbete. Beträffande andra bakgrundsförhållanden var sambanden svaga. Inte oväntat fanns ett positivt samband mellan veckoarbetstid och hög nivå av illegitima arbetsuppgifter varför arbetstid konstanthölls i riskkvotsberäkningarna.

Studien visar således en påtaglig spridning i "exponering" för illegitima arbetsuppgifter. Det kan dock antas att psykologiska reaktioner och ohälsoreaktioner på sådana arbetsuppgifter är likartade oavsett yrkeskategori varför totalmaterialet användes utan kategoriuppdelning för riskanalyserna. Ökningarna var i samtliga fall av dos-responskaraktär, det vill säga ju mer av illegitima arbetsuppgifter, desto högre riskvoter. Indelningen i tre kategorier baserade på värden i indexet för oskäliga uppgifter innebar att så många som 22 procent (n = 561) av totalgruppen ingick i gruppen med hög förekomst. Riskkvoterna var genomgående högre för oskäliga än för onödiga arbetsuppgifter. Samma skillnad fanns också i den tidigare nämnda läkarstudien (Aronsson m fl 2013) och är en anledning att hålla isär de två aspekterna trots hög korrelation dem emellan och att en inledande faktoranalys indikerade en gemensam faktor för alla åtta frågorna.

Studien har täckt medellånga och långsiktiga hälsoeffekter, vilket bara gjorts i ett fåtal tidigare studier av illegitima arbetsuppgifter. Sömnbesvär och hälsoproblem avsåg de tre senaste månaderna och sjukfrånvaro och sjuknärvaro avsåg de senaste tolv månaderna. Studiens uppläggning ger inget svar på hur snabbt effekter från illegitima arbetsuppgifter avklingar eller på själva ackumuleringsprocessen. Oavsett tidsspann visade studien dock associationer mellan illegitima uppgifter och ett brett spektrum av stress och ohälsoreaktioner.

För de "nya" utfallsvariablerna kognitiva problem, irritation och självskattad hälsa var riskkvoterna relativt likartade övriga utfallsvariabler. Hög konstant irritationsnivå skulle kunna ha hälsopåverkan genom att fysiologiskt innebära hög aktiveringsnivå som över tid ackumuleras till ohälsa. Den mer momentana irritationsresponsen utesluter dock inte hälsopåverkan även via de mera konstanta faktorerna självbild och självuppfattning.

Analyserna visade inget samband mellan andelen oskäliga uppgifter och sjukfrånvarodagar och sjuktillfällen, men däremot med sjuknärvaro. Gruppen med höga skattningar av illegitima arbetsuppgifter hade betydligt fler sjuknärvarotillfällen. En tolkning är att den gruppen, som ju även rapporterade mer av hälsoproblem, inte tillåter dessa att slå igenom i högre sjukfrånvaro men däremot i högre sjuknärvaro, det vill säga man går till jobbet trots nedsatt hälsa. Individerna kan därmed antas kompensera för den extra belastning och tidsåtgång som illegitima arbetsuppgifter innebär med en högre tröskel för att vara sjukfrånvarande, det vill säga med sjuknärvaro. Eftersom studien är ett tvärsnitt kan inga säkra slutsatser dras om orsaksriktning, det vill säga om det är mängden illegitima arbetsuppgifter som leder till ohälsa och sjuknärvaro eller om sambanden är av annat slag. Tidiga-

re longitudinella studier har dock visat att sjuknärvaro kan ha långsiktig negativ påverkan på såväl hälsa som sjukfrånvaro (Bergström m fl 2009a, 2009b).

Begränsningar och fortsatta studier

Bortfallet var relativt stort, men analysen visade stora likheter mellan svarande och icke-svarande. Största bortfallet var i tjänstemannagruppen, som också är en mycket mera heterogen grupp än de andra två grupperna. Det gäller både arbetsgivare och arbetsinnehåll och tjänstemannagruppen har sannolikt mindre utpräglad professionell identitet än de två profilerade grupperna skolledare och präster. Sannolikt finns stora skillnader inom tjänstemannaurvalet och generaliseringar till tjänstemän som grupp bör därför göras med reservationer.

Studiens främsta begränsning är tvärsnittsdesignen och att vi saknat data om individers självuppfattning och identitetsupplevelse. Vi har därför utifrån resultat i annan forskning gjort antaganden om och tolkningar av illegitima arbetsuppgifters identitetsrelevans och ett samband med stress och ohälsa. I fortsatta studier som inkluderar självuppfattnings- och identitetsvariabler kan antaganden ersättas med empiriska test. Alternativa förklaringsmodeller, förklarande variabler och omvända samband kan därför inte uteslutas.

Ett omvänt samband skulle exempelvis kunna vara att utmattade och anspända personer uppfattar arbetet annorlunda och av den anledningen oftare angav illegitima arbetsuppgifter. Ett starkt samband i den riktningen verkar dock mindre sannolikt än att illegitima uppgifter är upphov till anspänning, utmattning och andra utfall.

Studien visade ett positivt men relativt svagt samband mellan illegitima uppgifter och arbetstidens längd, vilket skulle kunna vara ett uttryck för att undanträngd tid i kärnuppgiften kompenseras genom mer arbete. Fortsatta studier borde därför utformas på ett sätt som möjliggör att särskilja effekter från ökad arbetsbelastning/förlängd arbetstid från effekter av identitetsshot gentemot stressreaktioner och ohälsa. Sådana studier bör också kunna klargöra i vilken utsträckning förlängd arbetstid liksom sjuknärvaro är kompensationsåtgärder från individens sida som används för att hantera ökad arbetsbelastning relaterad till illegitima uppgifter.

För ett fortsatt modellbyggande väcker studien således flera frågor. Finns det ett samband mellan graden av utmattning hos individen och bedömning av illegitimitet? Driver illegitima uppgifter upp arbetspressen så att den kan vara en orsak till ohälsa? Kompenserar individen tidstjuven illegitima uppgifter med ökat arbetstempo och sjuknärvaro för att få tid för sina kärnuppgifter? Skapar illegitima arbetsuppgifter konstant irritation som undergräver självuppfattning och identitet och som i sig också påverkar hälsan? För att besvara dessa och andra frågor kring modererande mekanismer och orsaksriktningar behöver således

fortsatta studier inkludera identitets- och självuppfattningsmått samt vara av longitudinell karaktär.

En metodfråga med organisatoriska implikationer gäller vilka uppgifter som uppfattas som illegitima och relationen mellan en befattnings kärnuppgifter och perifera uppgifter. Framtida forskning har även en uppgift i att identifiera organisationsmodeller som samvarierar med förekomsten av illegitima uppgifter. Intressant i detta sammanhang är modellen för *lean production* där eliminering av icke-värdeskapande (perifera) uppgifter är en viktig strategi. Å andra sidan ingår i modellen att ta bort buffertar vilket sannolikt öppnar för att eftersökta personer lättare kan nås av oskäligen arbetsuppgifter. En motpol skulle kunna utgöra verksamheter med små organisatoriska enheter med omfattande interna köp- och säljmarknader. Det skapar en stor mängd interna transaktioner som tar tid både i fråga om kontaktagande mellan enheter, förhandlingar och rapportering och som sannolikt till en del betraktas som tidstjuvar i förhållande till kärnverksamheten.

En ytterligare fråga som forskningen bara närmast sig gäller metoder för att skapa gemensamma uppfattningar kring ett uppdrags gränser och därmed också bidra till reduktion av illegitima uppgifter. Involverade parter på både kollektiv och individuell nivå kan genom uppdragsdialoger ge ett arbetsuppdrag tydliga och mera accepterade gränser och utveckla gränssättningskunnande (Aronsson m fl 2015b). I detta sammanhang finns frågeställningar kring hur arbetsuppgifter "glider" vid förändringar. Kan till exempel skolledare genom tillvänjning acceptera att tidigare uppgifter som låg utanför befattningen eller var helt marginella "glider" och börjar betraktas som primära och därmed får legitimitet?

Forskningen om emotionell reglering har utvecklats starkt under de senaste decennierna (Hülshager & Schewe 2011) och har anknytning till forskningen om identitet och självuppfattning. I delar av arbetslivet förväntas arbetstagare delta i ett skådespel där personlighet och känslor ska vara instrument för framgång i arbetet. För vissa anställda kommer rollen och det personliga att stämma överens. För andra handlar det snarare om att undvika konfrontation mellan arbetsuppgifter och önskad självbild och identitet.

Slutligen kan något sägas om ett dilemma som forskare kan ställas inför i studiet av illegitimitet. Sørensen (2008) menar att själva begreppet eller den starkt negativa stämpeln "illegitima uppgifter" kan bli en del av en intressekonflikt vilket kan ställa den förment opartiske forskaren inför svåra val kring hur och vem som ska avgöra en uppgifts legitimitet: forskarna, ledningen eller medarbetarna. Definierandet berör själva ledningsfunktionen: arbetsledarens rätt att leda och fördela arbetet. Det existerar ingen tidlös och sammanhangslös klassificering av arbetsuppgifter utan uppfattningar och kategoriseringar är i många fall maktfrågor.

Sammanfattningsvis kan sägas att begreppet identitetsrelevanta stressorer och erfarenheter har förutsättningar att bredda det psykologiska perspektivet i den arbetslivsinriktade stressforskningen. Det finns gränssytor mot ett flertal arbetspsykologiska teoribildningar och mot organisationsteorier som kan utvecklas i fortsatt forskning.

REFERENSER

- Allvin M, Aronsson G, Hagström T, Lundberg U, Johansson G (2011): *Work without boundaries. Psychological perspectives on the new working life*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Aronsson G (1989): Dimensions of control as related to work organization, stress, and health. *International Journal of Health Services*, 19(3)459–468.
- Aronsson G, Gustafsson K, Dallner M (2000): Sick but yet at work. An empirical study of sickness presenteeism. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 54(7)502–509.
- Aronsson G, Bejerot E, Härenstam, A (2012): Onödiga och oskäliga arbetsuppgifter bland läkare. *Läkartidningen*, 48, 2216–2217. <http://www.lakartidningen.se>.
- Aronsson G, Marklund S, Solheim LJ (2015a): Skam, stigmatisering och framtidstro bland långtidssjukskrivna i osynliga "diagnoser". *Socialmedicinsk tidskrift*, 92(4)519–534.
- Aronsson G, Ishäll L, Göransson S, Lindfors P, Nylén EC, Sverke M (2015b): Arbetsuppgifter och återhämtning i välfärdstjänstearbete. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 21(2)7–25.
- Baumeister RF, Leary MR (1995): The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3)497–529.
- Bergström G, Bodin L, Hagberg J, Lindh T, Aronsson G, Josephson M (2009a): Does sickness presenteeism have an impact on future general health? *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 82(10)1179–1190.
- Bergström G, Bodin L, Hagberg J, Aronsson G, Josephson M (2009b): Sickness presenteeism today, sickness absenteeism tomorrow? A prospective study on sickness presenteeism and future sickness absenteeism. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 51(6)629–638.
- Björk L, Bejerot E, Jacobshagen N, Härenstam A (2013): I shouldn't have to do this: Illegitimate tasks as a stressor in relation to organizational control and resource deficits. *Work & Stress*, 27(3)262–277.
- Björner JB, Söndergaard-Kristensen T, Orth-Gomér K, Tibblin G, Sullivan M, Westerholm P (1996): Self-rated health. A useful concept in research, prevention and clinical medicine. Rapport från Swedish Council for Planning and Coordination of Research.
- Dagens Medicin* (2008): Platsbrist tär hårt på Akademiskas ortopedier. *Dagens Medicin*, 10 december 2008.
- Dickerson S, Gruenewald T, Kemeny M (2004): When the self is threatened – Shame, physiology and health. *Journal of Personality*, 72(6)1191–1216.
- Eatough EM, Meier LL, Igic I, Elfering A, Spector PE, Semmer NK (2016): You want me to do what? Two daily diary studies of illegitimate tasks and employee well-being. *Journal of Organizational Behavior*, 37(1)108–127.
- Honneth A (2003): *Erkännande. Praktisk-filosofiska studier*. Göteborg: Daidalos.
- Hülshager UR, Schewe AF (2011): On the costs and benefits of emotional labor: A meta-analysis of three decades of research. *Journal of Occupational Health Psychology*, 16(3)361–389.
- Jacobshagen N (2006): *Illegitimate tasks, illegitimate stressors: Testing a new stressor strain concept*. Doktorsavhandling. Bern: University of Bern.
- Karasek R, Theorell T (1990): *Healthy work. Stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books.
- Kinsten A, Magnusson Hanson L, Hyde M, Oxenstierna G, Westerlund H, Theorell T (2007): SLOSH – Swedish longitudinal occupational survey of health: A nationally representative psychosocial survey of Swedish working population. Rapport. Stockholm: Stockholms universitet, Stressforskningsinstitutet.
- Kahn RL, Wolfe DM, Quinn RP, Snoek JD, Rosenthal RA (1964): *Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity*. New York, NY: Wiley.

- Kottwitz MU, Meier LL, Jacobshagen N, Kälin W, Elfering A, Hennig J, Semmer NK (2013): Illegitimate tasks associated with higher cortisol levels among male employees when subjective health is relatively low: An intra-individual analysis. *Scandinavian Journal of Work Environment and Health*, 39(3)310–318.
- Lazarus RS (1999): *Stress and emotion – A new synthesis*. London: Free Association Books.
- Madsen IE, Tripathi M, Borritz M, Rugulies R (2014): Unnecessary work tasks and mental health: A prospective analysis of Danish human service workers. *Scandinavian Journal of Work Environment and Health*, 40(6)631–638.
- Maslach C, Schaufeli WB, Leiter MP (2001): Job burnout. *Annual Review Psychology*, 52(1)397–422.
- Mellner C (2015): Balansakt – En studie om människors konstruktion av gränser inom och mellan arbete och privatliv. Slutrapport av AFA-projekt 120083. <https://www.afaforsakring.se/forskning/projektkatalog/Projekt/5375/>
- Morrison EW (1994): Role definitions and organizational citizenship behavior: The importance of the employee's perspective. *Academy of Management Journal*, 37(6)1543–1567.
- Morrison EW, Robinson SL (1997): When employees feel betrayed: A model of how psychological contract violation develops. *Academy of Management Review*, 22(1)226–256.
- Nordin M, Åkerstedt T, Nordin S (2013): Psychometric evaluation and normative data for the Karolinska Sleep Questionnaire. *Sleep and Biological Rhythms*, 11, 216–226.
- Nyberg A, Westerlund H, Theorell T (2009): Destructive managerial leadership – Stress or exit? A prospective study of Swedish employees. I: Nyberg A: *The impact of managerial leadership on stress and health among employees*. Avhandling. Stockholm: Karolinska institutet.
- Pereira D, Semmer NK, Elfering A (2014): Illegitimate tasks and sleep quality: An ambulatory study. *Stress and Health*, 30(3)209–221.
- Semmer NK, Jacobshagen N, Meier LL (2006): Arbeit und (mangelnde) Wertschätzung. *Wirtschaftspsychologie*, 6(2/3)87–95.
- Semmer NK, Tschan F, Meier LL, Facchin S, Jacobshagen N (2010): Illegitimate tasks and counterproductive work behavior. *Applied Psychology: An International Review*, 59(1)70–96.
- Semmer NK, Jacobshagen N, Meier LL, Elfering A, Beehr TA, Kälin W, Tschan F (2015): Illegitimate tasks as a source of work stress. *Work & Stress*, 29(1)32–56.
- Starrin B, Åslund C, Nilsson KW (2009): Financial stress, shaming experiences and psychological ill-health. *Social Indicators Research*, 91(2)283–98.
- Stocker D, Jacobshagen N, Semmer NK, Annen H (2010): Appreciation at work in the Swiss armed forces. *Swiss Journal of Psychology*, 69(2)117–124.
- Sørensen OH (2008): Stress som krænkelse af selvet – Illegitime stressorer eller legitim ledelsesret. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 10(4)76–91.
- Thoits PA (1991): On merging identity theory and stress research. *Social Psychology Quarterly*, 54(2)101–112.
- Zou G (2004): A modified Poisson regression approach to prospective studies with binary data. *American Journal of Epidemiology*, 159(7)702–706.